

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Основи сімейного консультування”	3
Зміст дисципліни “Основи сімейного консультування”	4
Список літератури.....	15

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *С. М. Толкачова*
Комп'ютерне верстання *О. Л. Тищенко*

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“ОСНОВИ СІМЕЙНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ”
(для бакалаврів)**

Зам. № ВКЦ-4845

Формат 60·84/₁₆. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 1,28. Обл.-вид. арк. 0,81. Тираж 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008 р.*

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2012

Підготовлено старшим викладачем кафедри загальної та практичної психології *Є. О. Варлаковою*

Затверджено на засіданні кафедри загальної та практичної психології (протокол № 10 від 29.05.09)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

57. Ялом И. Д. Лечение от любви и другие психотерапевтические новеллы / Пер. с англ. А. Б. Фенько. — М.: Независимая фирма “Класс” — 2005. — 288 с. (Б-ка психологии и психотерапии).
58. Ялом И. Когда Ницше плакал / Пер. с англ. М. Будыниной. — М.: ЭКСМО-Пресс, 2002. — 416 с. (Сер. “Искусство консультирования”).
59. Ялом И. Мамочка и смысл жизни. Психотерапевтические истории / Пер. с англ. Е. Филиной. — М.: ЭКСМО-Пресс, 2002. — 288 с. (Сер. “Искусство консультирования”).

Варлакова Є. О. Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Основи сімейного консультування” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. — 20 с.

Методичні матеріали містять пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Основи сімейного консультування”, питання для самоконтролю, творчі завдання, а також список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2012
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2012

42. Сара Ф. Файн, Пол. Г. Глассер. Первичная консультация: Установление контакта и завоевание доверия: Пер. с англ. — М.: Когнитивный Центр, 2003. — 238 с. (Сер. Мастер-класс).
43. *Технологія* консультування / С. В. Васильківська. — К.: Главник, 2005. — 96 с. (Сер. “Психол. інструментарій”).
44. *Титаренко Т. М.* Кризове психологічне консультування. — К.: Главник, 2004. — 96 с. (Сер. “Психол. інструментарій”).
45. *Тодд Дж., Богарт А.* Основы клинической и консультативной психологии: Пер. с англ. — СПб.: Сова; М.: ЭКСМО-Пресс, 2001. — 768 с.
46. *Цимбалюк І. М.* Психологічне консультування та корекція. Модульно-рейтинговий курс: Навч. посіб. — К.: ВД “Професіонал”, 2005. — 656 с.
47. *Шейнов В. П.* Женщина плюс мужчина: Познать и покорить. — Минск: Харвест, 2003. — 1008 с.
48. *Шнейдер Л. Б.* Основы консультативной психологии: Учеб. пособие. — М.: Изд-во Моск. психолого-социального ин-та; Воронеж: Изд-во НПО “МОДЭК”, 2005. — 352 с. (Сер. “Библиотека психолога”).

Додаткова

49. *Вагин И.* Психология зла. Практика решения конфликтов. — СПб.: Питер, 2003. — 192 с. (Сер. “Сам себе психолог”).
50. *Вагин И. О., Глуцай А. И.* Основной инстинкт. — СПб.: Питер, 2002. — 256 с. (Сер. “Сам себе психолог”).
51. *Емельянова Е. В.* Треугольники страданий. — СПб.: Речь, 2007. — 224 с.
52. *Карпенко Н.* Дитячі страхи. Психологія їх подолання. — К.: Главник, 2007. — С. 144. (Сер. “Психол. інструментарій”).
53. *Квин В.* Прикладная психология. — СПб.: Питер, 2000. — 560 с. (Сер. “Учебник нового века”).
54. *Майерс Д.* Социальная психология: Пер. с англ. — СПб.: Питер, 1999. — 688 с. (Сер. “Мастерская психологи”).
55. *Москаленко В. Д.* Когда любви слишком много: Профилактика любовной зависимости. — М.: Психотерапия, 2006. — 224 с. (Сер. “Семейная психология”).
56. *Щербатых Ю. В.* Психология любви и секса. — М.: ЭКСМО-Пресс, 2001. — 448 с.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сімейне консультування як основний вид психологічної допомоги є чи не найбільш затребуваним у суспільстві видом психологічної допомоги. Разом з тим її науково-методичне забезпечення з урахуванням вітчизняних соціокультурних умов є чи не найменш розробленою ланкою у сфері теорії та практики психологічного консультування.

Запропоновані методичні матеріали подані з метою забезпечення курсу “Основи сімейного консультування” та призначені для студентів з метою формування у них уявлень про психологічну проблематику сімей, які звертаються за допомогою практичних психологів.

Зміст методичних матеріалів щодо забезпечення самостійної роботи сприятиме реалізації практичної спрямованості підготовки студентів-психологів. Особлива увага у методичних матеріалах приділяється психотехнічним аспектам психологічного консультування сім’ї та приватним проблемам психологічної допомоги подружжю.

Самостійна робота зорієнтована на оволодіння студентами певною системою теоретичних знань, формування у них умінь та навичок аналізувати сучасні проблеми сімейного консультування. Це дає змогу психологу, особливо психологу початківцю, опанувати широку науково-методичну основу для роботи у галузі психологічної допомоги сім’ї. Крім того, опитування студентів показали, що курс: “Основи сімейного консультування” є дуже важливим не лише для професійного становлення майбутніх психологів, але й для побудови взаємостосунків у їх власних сім’ях.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ОСНОВИ СІМЕЙНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ”**

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
	Змістовий модуль І. Консультування сімейних пар
1	Актуальні проблеми консультування сім’ї
2	Особливості консультування подружньої пари

1	2
3	Консультування сім'ї у зв'язку із сексуальними проблемами
4	Індивідуальне консультування у зв'язку із сімейними проблемами
5	Проблема переживання розставання з партнером
6	Проблема труднощів взаєморозуміння у сім'ї
7	Консультування при розлученні подружжя
Змістовий модуль II. Консультування дитячо-батьківських стосунків	
8	Психологічні проблеми консультування батьків
9	Консультування батьків у зв'язку із проблемами у житті дитини
10	Консультування батьків у зв'язку із їхніми власними проблемами

ЗМІСТ
дисципліни
“ОСНОВИ СІМЕЙНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ”

Змістовий модуль I. Консультування сімейних пар

Тема 1. Актуальні проблеми консультування сім'ї

Мета: систематизувати типологію актуальних проблем консультування сім'ї.

Методологічні вказівки: у процесі самостійної роботи студенти повинні вміти проаналізувати типологію проблем сімей, які звертаються за допомогою до психолога.

Основні поняття та ключові слова: типологія проблем сім'ї.

Питання для самоконтролю

1. Що слід розуміти під типологією сімейних проблем? Дати короткий перелік.
2. Які причини звернення подружжя до психолога?
3. Яка тривалість роботи з подружньою парою?

- Г. Пимочкиной. — М.: Апрель-Пресс; ЭКСМО-Пресс, 2001. — 256 с. (Сер. “Искусство консультирования”).
28. Немов Р. С. Психологическое консультирование: Учеб. для студ. вузов. — М.: Гуманит. издат. центр ВЛАДОС, 2003. — 528 с.
 29. Основи практичної психології / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін.: Підручник. — 2-ге вид., стереотип. — К.: Либідь, 2001. — 536 с.
 30. Пахальян В. Э. Психологическое консультирование: Учеб. пособие. — СПб.: Питер, 2008. — 256 с.
 31. Петрушин С. В. Мастерская психологического консультирования. — 2-е изд., испр. и доп. — СПб.: Речь, 2006. — 184 с.
 32. Петрушин С. Д. Резонансное консультирование (Консультант-центрированный подход): Учеб. пособие. — М.: Академ. проект; Альма-Матер, 2008. — 158 с. (Психотерапевтические технологии).
 33. Практика телефонного консультирования: Хрестомати / Ред.-сост. А. Н. Моховиков. — 2-е изд., доп. — М.: Смысл, 2005. — 463 с.
 34. Психологічна допомога сім'ї: Навч. посіб.: У 3 кн. / За заг. ред. З. Г. Кісарчук. — К.: Главник, 2006. — Кн. 2. — 160 с.
 35. Психологічна допомога сім'ї: Навч. посіб.: У 3 кн. / За заг. ред. З. Г. Кісарчук. — К.: Главник, 2006. — 144 с. (Серія “Психол. інструментарій”).
 36. Психологія життєвої кризи / Відп. ред. Т. М. Титаренко. — К.: Агропромвидав України, 1998. — 348 с.
 37. Психологический практикум по консультированию: Учеб. пособие / Г. И. Колесникова, Е. С. Берковченко, А. В. Волочай. — Ростов н/Д: Феникс, 2007. — 318 с. — (Сер. “Высшее образование”).
 38. Психологічний довідник учителя: В 4 кн. / Упоряд.: В. Андрієвська; За заг. ред. С. Максименка — К.: Главник, 2005. — 112 с. (Серія “Психол. інструментарій”).
 39. Психологічний довідник учителя: У 4 кн. / Упоряд.: В. Андрієвська; наук. ред. С. Максименко. — К.: Главник, 2005. — 96 с. (Сер. “Психол. інструментарій”).
 40. Румянцева Т. В. Психологическое консультирование: диагностика отношений в паре: Учеб. пособие. — СПб.: Речь, 2006. — 176 с.
 41. Самоукина Н. В. Практический психолог в школе: Лекции, консультирование, тренинги, — М.: Психотерапия, 2008. — 256 с. (Сер. “Советы психолога”).

13. *Групповое* психологическое консультирование: Крат. курс лекций / Е. М. Лысенко, Т. А. Молодиченко. — М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2006. — 159 с. (Психология).
14. *Грюнвальд Бернис Б., Макаби Гарольд В.* Консультирование семьи: Пер. с англ. — М.: Когито-Центр, 2004. — 416 с. (Мастер-класс).
15. *Дуткешич Т. В., Савицька О. В.* Практична психологія. Вступ у спеціальність: Навч. посіб. — К.: Центр учбової л-ри, 2007. — 256 с.
16. *Елизаров А. Н.* Основы индивидуального и семейного психологического консультирования: Учеб. пособие. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Ось-89, 2007. — 352 с.
17. *Елизаров А. Я.* Психологическое консультирование семьи: Учеб. пособ. — 3-е изд., стер. — М.: Ось-89, 2008. — 400 с.
18. *Емельянов С. М.* Практикум по конфликтологии. — 2-е изд., перераб. — СПб.: Питер, 2001. — 400 с. (Сер. “Практикум по психологии”).
19. *Индивидуальное* психологическое консультирование: Крат. курс лекций / Е. М. Лысенко, Т. А. Молодиченко. — М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2006. — 159 с. — (Психология).
20. *Кісарчук З. Г., Єрмусевич І.* Психологічна допомога сім'ї: У 3 кн.: Навч. посіб. — К.: Главник, 2006. — 128 с. (Сер. “Психол. інструментарій”).
21. *Колесникова Г. И., Стародубцев С. В.* Основы психологического консультирования: Учеб. пособие. — М.: ИКЦ “МарТ”; Ростов н/Д: Издат. центр “МарТ”, 2006. — 192 с. (Сер. “Учебный курс”).
22. *Кочюнас Р.* Основы психологического консультирования: Пер. с лит. — М.: Академ. проект, 2000. — 240 с.
23. *Лютова-Роберте Е. К.* Тренинг начинающего консультанта: ведение доверительной беседы. — СПб.: Речь, 2007. — 307 с.
24. *Мастерство* психологического консультирования // Под ред. А. А. Бадхена, А. М. Родиной. — СПб.: Речь, 2006. — 240 с.
25. *Мілютіна К.* Психологія сім'ї. Техніки раціонально-інтуїтивної психокорекції родини. — К.: Главник, 2007. — С. 144. (Сер. “Психол. інструментарій”).
26. *Моховиков А. Н.* Телефонное консультирование. — М.: Смысл, 2001. — 494 с.
27. *Мэй Р.* Искусство психологического консультирования. Как давать и обретать душевное здоровье / Пер. с англ. М. Будыниной,

4. Які вимоги до психоконсультативної роботи з сім'єю?
5. Охарактеризуйте стратегії проведення психологічної консультації з сім'єю.

Творче завдання

Наталі та Андрію по сорок років. Вони одружені двадцять років, у них є вісімнадцятирічна донька. Андрій працює менеджером на фірмі. Наталя ніколи не працювала, а тепер думає про те, щоб пошукати собі роботу. Уявіть, що вони попросили вас допомогти їм скласти життєві плани на перший період зрілості. Що їм слід очікувати і як краще пристосуватися до змін, які є неминучими.

- а) Андрій _____
- б) Наталя _____

Література: основна [3; 5; 6; 16; 19; 20; 24; 28; 35; 39; 44; 46]

Тема 2. Особливості консультування подружньої пари

Мета: проаналізувати особливості консультативної роботи подружньої пари.

Методологічні вказівки: у процесі самостійної роботи студенти повинні навчитися з'ясувати та визначати специфіку психологічного консультування під час роботи із подружньою парою.

Основні поняття та ключові слова: переваги роботи з подружжям, труднощі під час роботи із сімейною парою.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть два варіанти, за яких подружжя приходить на консультацію.
2. Які переваги роботи з подружжям?
3. Чи доцільним є використання домашніх завдань при роботі з подружжям?
4. Які особливості спільної роботи подружжя під час консультування?
5. За яких обставин консультант може бути ініціатором окремих зустрічей з членами подружньої пари?

Творче завдання

Прочитайте розповідь та поясніть, яким чином кожен із вчинків батьків сприяє адаптуванню дітей до розлучення.

Артем та Тетяна прийшли до висновку, що їхнє сімейне життя не заладилася: постійно сперечаються один з одним, відносини зайшли у глухий кут. Вони прийшли до висновку, що вони мають розлучитися, причому за обоюсторонньою згодою.

1. Тетяна попросила одну із своїх подруг, (також розведену жінку) про те, щоб її діти прийшли до них додому та розповіли її дітям, як їм живеться після того, як батьки розлучилися. Артем, у свою чергу запропонував цікаву дитячу розповідь, на таку саму тему. Подружжя пояснили дітям, що діти не повинні звинувачувати себе у невдалому шлюбі батьків, що відповідальні за ситуацію, лише дорослі;

2. Артем і Тетяна вирішили:

- влаштувати невеличкий прийом, коли вони обидва у присутності друзів та родичів пообіцяють любити дітей та турбуватися про них;
- попросять близьких про емоційну підтримку у перші, найскладніші місяці після розлучення.

Література: основна [1; 5; 6; 14; 16; 17; 20; 25; 34; 35; 40; 46]

Тема 3. Консультування сім'ї у зв'язку із сексуальними проблемами

Мета: розповісти студентам про особливості консультування сім'ї у зв'язку із сексуальними проблемами.

Методологічні вказівки: у процесі самостійної роботи студенти повинні вміти визначити особливості психологічного консультування сім'ї із сексуальною проблематикою.

Основні поняття та ключові слова: сексуальність, сексуальні проблеми сім'ї, порушення сексуальної активності, гіперсексуальність.

Питання для самоконтролю

1. Висвітліть сутність жіночої та чоловічої сексуальності.
2. Охарактеризуйте особливості роботи психолога над створенням позитивного тла у спілкуванні з сім'єю із сексуальними проблемами.
3. Які існують труднощі сприйняття подружжям власних сексуальних проблем?
4. Які ви знаєте порушення сексуальної активності у сім'ї?
5. Розкрийте сутність гіперсексуальності як проблеми у сімейних стосунках.

говорять за її спиною, але у вічі ніхто нічого їй не висловлює. Вона дуже цінує свою роботу, але умови у колективі стають нестерпними.

Ваші дії як консультанта у такій ситуації?

Література: основна [3; 6; 14; 15; 17; 19; 22; 25; 33; 36; 40; 44–47];
додаткова [50; 58]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Абрамова Г. С.* Возрастная психология: Учеб. для студ. вузов. — 2-е изд. испр. и доп. — М.: Академ. проект, 2001. — 704 с.
2. *Адаптація дитини до школи / Упоряд.: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник* — К.: Мікрос-СВС, 2003. — 111с. (Сер. “Психол. інструментарій”).
3. *Актуальні проблеми психології.* — Т. 3: Консультативна психологія і психотерапія // Зб. наук. пр. Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка, З. Г. Кісарчук, 2005. — Вип. 3. — 244 с.
4. *Айви А. Е., Айви М. Б., Саймэк-Даунинг Л.* Психологическое консультирование и психотерапия. Методы, теории и техники: Практ. руководство. — М., 2000. — 487 с.
5. *Алешина Ю. Е.* Индивидуальное и семейное консультирование. — 2-е изд. — М.: Независимая фирма “Класс”, 2005. — 208 с. (Б-ка психологии и психотерапии).
6. *Андреева Т. В.* Семейная психология: Учеб. пособие. — СПб.: Речь, 2005. — 244 с.
7. *Анциупов А. Я., Шипилов А. И.* Конфликтология для вузов. — М.: ЮНИТИ, 2001. — 551с.
8. *Бочелюк В. Ц., Зарицька В. В.* Психология: вступ до спеціальності: Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 288 с.
9. *Васьківська С. В.* Основи психологічного консультування: Навч. посіб. — К.: Четверта хвиля, 2004. — 256 с.
10. *Венгер А. Л.* Психологическое консультирование и диагностика: Практ. руководство. — Ч. 1–3-е изд. — М.: Генезис, 2005. — 160 с.
11. *Венгер А. Л.* Психологическое консультирование и диагностика: Практ. руководство. — Ч. 2. — 3-е изд. — М.: Генезис, 2005. — 128 с.
12. *Вишнякова Н. Ф.* Конфликтология: Учеб. пособие. — 3-е изд. — Минск: Университетское, 2002. — 318 с.

Тема 10. Консультування батьків у зв'язку із їхніми власними проблемами

Мета: пояснити студентам специфіку психологічного консультування батьків у зв'язку з їхніми власними проблемами.

Методологічні вказівки: у процесі самостійної роботи студенти повинні вміти висвітлити особливості консультування батьків через їхні власні проблеми під час психологічної сесії.

Основні поняття та ключові слова: особисті проблеми, нетрадиційні форми шлюбу.

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте стратегії психоконсультативної роботи залежно від причин звернень клієнтів.
2. Які особистісні проблеми й переживання можуть лежати в основі звернення до консультанта батьків у зв'язку з дорослими дітьми.
3. Яку стратегію й тактику треба використовувати консультанту щоб допомогти клієнтові замислитись над власним життям і своїми бажаннями, щоб він почав діяти та відчув себе активним та потрібним?
4. Від чого, на вашу думку, залежать взаємовідносини будь-якого подружжя?
5. Які зовнішні та внутрішні фактори можуть зруйнувати гармонійні сімейні стосунки партнерів?
6. Які ви знаєте нетрадиційні форми шлюбу? Які їх переваги та недоліки?

Творчі завдання

1. Олегу Степановичу 60 років. Він розумний та енергійний, але в компанії, де він працює, не тримають людей пенсійного віку: його звільнили. Олег Степанович вважає, що до нього поставилися несправедливо, адже він працював продуктивніше багатьох молодих колег. Його емоційний стан з кожним днем погіршується.

- Чому Олег Степанович переживає депресію?
- Що б ви йому порадили?

2. Жінка зазнає великих навантажень на роботі, окрім того, їй постійно та безпричинно роблять зауваження, дорікають. Їй здається, що всі навколо вороже до неї ставляться. На неї дивляться з подивом,

6. Які можуть бути психологічні та біологічні причини зниження сексуальної активності у подружжя?

Творче завдання

Проаналізуйте випадок із практики.

“Мій чоловік працює старшим менеджером в одній великій компанії. Він трудоголик, без роботи себе не уявляє та віддається їй повністю. Гроші заробляє великі. Мені б лише жити та радіти, проте яка радість від чоловіка, який вже другий рік падає від втоми та засинає, ледве торкнувшись подушки? Спочатку я ревнувала, влаштовувала істерики, думала, що він завів собі когось на стороні. А потім зрозуміла, що він звичайний імпотент! І це у тридцять два роки! Я поділилася своїм відкриттям із близькою подругою. Вона розсміялася: “Ти що не знаєш, що на заході таким трудоголикам ставлять діагноз “синдром менеджера”?! Нехай твій коханий піде до лікаря, поки не пізно”. Проте, як я і очікувала, чоловік відмовився іти до лікаря. Але мені як бути? Чи не завести коханця?”

Побудуйте алгоритм роботи психолога з цією проблематикою клієнта.

Література: основна [4; 17; 22; 26; 33; 34; 41; 45–47];
додаткова [50; 55; 57]

Тема 4. Індивідуальне консультування у зв'язку із сімейними проблемами

Мета: висвітлити студентам особливості індивідуального психологічного консультування подружжя.

Методологічні вказівки: у процесі самостійної роботи студенти повинні вміти з'ясувати та формулювати специфіку індивідуального психоконсультування подружжя.

Основні поняття та ключові слова: індивідуальний підхід до роботи з клієнтом.

Питання для самоконтролю

1. Які особливості індивідуального психологічного консультування подружжя?
2. Наведіть приклади труднощів у стосунках із партнером.
3. На які обставини має посилається консультант у роботі з кожним із членів подружньої пари?

4. Що може стимулювати зміни у поведінці одного з членів подружжя?
5. Які причини спонукають звертатися одного з членів подружжя до психоконсультації?
6. Зазначте вісім типів стосунків у сім'ї за Е. Берном.
7. Яку ви знаєте традиційну динаміку стосунків у шлюбі.
8. Розкрийте сутність роботи психолога із сім'єю з тривалим досвідом перебування у шлюбі.

Творчі завдання

1. Назвіть дві переваги та два недоліки життя поза шлюбом;
 - а) переваги _____;
 - б) недоліки _____.
2. Визначте, яка із категорій самотніх людей вступають у шлюб:
 - а) розведені;
 - б) овдовілі;
 - в) члени релігійних організацій;
 - г) люди, яким подобається жити самотньо.
3. Проаналізуйте випадок із психологічної практики.
 “Вона гарна жінка, — із роздратуванням говорив чоловік. — Вона кохає мене. Вона кинула усіх своїх подруг, тому що вони мені не подобались. Вона гарно готує, але так пристає до мене із своєю їжею, що я втрачаю апетит. Але головне — вона хоче, щоб я увесь свій вільний час проводив з нею, а мені з нею не цікаво. Я добре до неї ставлюся, але іноді мені хочеться просто втекти. Я кохав її, а тепер нічого не відчуваю. Як подумаю, що усе життя треба провести з нею, то здається, що життя закінчилося. Об'єктивно немає ніяких причин залишати її, я навіть відчуваю себе винним, що розлюбив. І себе не розумію: куди поділися мої почуття? Адже починалося все добре, зустрів жінку своєї мрії...”.

Література: основна [3–5; 14; 15; 17; 20; 21; 25; 28; 40; 42; 43; 45; 46];
 додаткова [56]

Тема 5. Проблема переживання розставання з партнером

Мета: розкрити студентам особливості переживання клієнтом проблеми розлучення із партнером.

Тема 9. Консультування батьків у зв'язку із проблемами у житті дитини

Мета: з'ясувати особливості консультування батьків із приводу проблем у житті дитини.

Методологічні вказівки: у процесі самостійної роботи студенти повинні вміти розкривати специфіку консультування батьків із приводу проблем у житті дитини.

Основні поняття та ключові слова: стилі виховання дитини, корекція стосунків батьки-діти, гіперопіка.

Питання для самоконтролю

1. Що означає поняття “корекція” в контексті психологічного консультування батьків?
2. Що означає вимога кваліфікованого вислуховування клієнта?
3. Розкрийте зміст поняття “гіперопіка”. Якими є її наслідки для дитини та батьків?
4. Які проблеми батьків та дітей не підлягають психологічному консультуванню?
5. Назвіть відомі вам форми й методи корекції стосунків між батьками й дитиною.

Творчі завдання

1. Олені подобається хлопець з її класу. Керуючись спостереженнями психологів, як би ви порадили їй поводитися, щоб завоювати його симпатію:
 - а) “строїти” із себе недоторку, не висловлюючи своїх почуттів;
 - б) оточити його увагою, частіше йому дзвонити додому та дарувати подарунки;
 - в) висловити зацікавленість у дружбі з ним, а з іншими хлопцями триматися холодно;
 - г) бути неприступною у спілкуванні з ним та нестримно фліртувати з іншими.
2. Шістнадцятирічна Вікторія вступила у статевий зв'язок із своїм однолітком попри те, що він їй зовсім нецікавий. Назвіть три можливі причини, які могли підштовхнути її до цього:

- а) _____
- б) _____
- в) _____

Література: основна [1; 2; 8; 10; 11; 13; 24; 29; 38; 39; 41; 48];
 додаткова [52]

Змістовий модуль II. Консультування дитячо-батьківських стосунків

Тема 8. Психологічні проблеми консультування батьків

Мета: систематизувати для студентів типологію проблем консультування батьків.

Методологічні вказівки: у процесі самостійної роботи студенти повинні вміти визначати проблеми, з якими звертаються батьки за допомогою до психолога.

Основні поняття та ключові слова: скарги батьків на дітей, почуття провини.

Питання для самоконтролю

1. На які чотири групи умовно поділяють скарги батьків на дітей?
2. Які проблеми найчастіше порушують батьки на консультаціях?
3. Назвіть найважливіші риси консультативного контакту?
4. Що означає поняття “відчуття своєї батьківської некомпетентності”?
5. Розкрийте зміст поняття “поняття провини батьків перед дитиною”.

Творче завдання

Усі наведені висловлювання зробила людина, введена в оману. Допоможіть їй відмовитися від помилкових ідей надаючи їй потрібну інформацію.

а) “Чи варто витратити свій час на вивчення дитячої психології? Усі жінки володіють материнським інстинктом та добре знають, як турбуватися про дітей” _____

б) “Ми з дружиною ніяк не можемо жити в мирі та постійно сперечаємося. І ми вирішили завести дитину, щоб набути спільних інтересів” _____

в) “Якщо я коли-набудь зустріну жінку, з якою захочу одружитися, то у неї буде мінімум десятеро дітей. У великій сім’ї діти завжди є щасливими” _____

г) “Я ніколи не заведу другу дитину. Відсутність братів та сестер дає дитині багато переваг і немає ніяких недоліків” _____

Література: основна [1; 5; 6; 14; 16; 21; 24; 27; 37; 40; 45; 47];
додаткова [56; 57]

Методологічні вказівки: у процесі самостійної роботи студенти повинні вміти встановити специфіку переживань клієнта у разі розлучення із партнером під час консультативної взаємодії із психологом.

Основні поняття та ключові слова: розлучення, ревності.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність нерівного зв'язку (відносини у сім'ях із великою різницею у віці) як можливої психологічної проблеми подружжя.
2. Які особливості психологічного консультування у випадках переживання розлучення з партнером?
3. Як з'ясовуються причини зради або охолодження подружніх стосунків?
4. Як вирішуються під час консультування проблеми дітей розлучених батьків?

Творчі завдання

1. Визначте, за яких обставин розлучення викликає у людини найсильніші переживання:
а) коли один із подружжя залишає іншого;
б) коли оформлюється розлучення за обоюсторонньою згодою;
в) коли влаштовується шлюбозлучний процес;
г) коли друзі та родичі намагаються підтримати подружжя, що розлучається.

2. Визначте, хто переживає найбільшу депресію:

- а) вдова;
- б) розведений чоловік;
- в) неодружена жінка;
- г) чоловік-гомосексуаліст.

3. Молода жінка перебуває у стані розгубленості: напередодні ввечері чоловік повідомив їй, що у нього є інша і він вирішив до неї піти. Вмовляння не мали ніякої результативності. Він заявив, що все одно не буде з нею жити. Сьогодні ранком він зібрав речі та пішов, сказавши, що назавжди.

Ваш алгоритм роботи як психолога з такою клієнткою.

Література: основна [4; 6; 14; 17; 31; 36; 46; 47];
додаткова [51; 55–57; 59]

Тема 6. Проблема труднощів взаєморозуміння у сім'ї

Мета: ознайомити студентів з типологією проблем труднощів взаєморозуміння подружжя.

Методологічні вказівки: у процесі самостійної роботи студенти повинні вміти визначати та обґрунтовувати специфіку проблем труднощів взаєморозуміння у сім'ї.

Основні поняття та ключові слова: “винуватець розриву”, “страх самотності”, “знецінення партнера”, “одиночність кохання”.

Питання для самоконтролю

1. Які особливості консультування “винуватця розриву”?
2. Що передбачає реорганізація стосунків з партнером?
3. Що означає поняття “страх самотності”?
4. Які методи консультування вирішують проблему “знецінення партнера”?
5. Які ви знаєте психологічні причини зрад партнерів по шлюбу?
6. Які особливості консультування в ситуації підозри у зраді, що є не очевидною, а лише передбачуваною клієнтом?
7. Якими є наслідки зрад (позитивні, негативні) для сім'ї?

Творче завдання

Як би ви повелися на місці консультанта, та який би алгоритм вирішення сімейного конфлікту запропонували б подружжю у наступній ситуації?

Чоловік прийшов пізніше звичайного додому. Сьогодні він закінчив чергову “ліву” роботу та отримав за неї гроші. Він у гарному настрої та трохи напідпитку. Дружина втомилась та ображена на чоловіка. У них виник конфлікт. Дружина звинуватила чоловіка в тому, що він зовсім не думає про родину, що у нього своє власне життя, а вона зі своїми сімейними турботами нічого гарного у своєму житті не бачить. Чоловік виправдав свої часті затримки на роботі тим, що прагне більше заробити грошей саме для сім'ї. Взаємні звинувачення набули яскраво-емоційного забарвлення.

Література: основна [1; 6; 7; 12; 17; 18; 32; 35; 36; 43; 47];
додаткова [49; 54–57]

Тема 7. Консультування при розлученні подружжя

Мета: розповісти студентам особливості перебігу психологічних консультацій при розлученні подружжя.

Методологічні вказівки: у ході самостійної роботи студенти повинні вміти розкривати специфіку консультативної діяльності психолога із подружжям, яке розлучається.

Основні поняття та ключові слова: розлучення і діти, розлучення і страх самотності.

Питання для самоконтролю

1. Які проблеми постають перед тими, хто розлучається?
2. Аргументуйте своє ставлення до твердження, що у нашому сприйнятті розлучення – це жіноча проблема.
3. Які труднощі взаєморозуміння переживають клієнти практичних психологів, налаштовані на розлучення?
4. Якими є наслідки розлучення батьків для дітей?
5. Наведіть низку рекомендацій, які можна було б надати батькам, які розлучилися, та бажають полегшити процес адаптації до цього їхньої дитини.

Творчі завдання

1. Вчора ввечері дванадцятирічний Михайло підслухав, як його батьки голосно сперечалися про те, скільки часу йому можна проводити біля телевізора. Ранком мати сказала йому, що вони з батьком розлучаються, що вона буде жити в іншому місці. Визначте, які почуття найімовірніше переживає Михайло:

- а) розіллється на матір;
- б) розіллється на батька;
- в) відчує себе винним у розлученні батьків;
- г) відчує полегшення від того, що вони більше не будуть сваритися.

2. Ірина важко переживає розлучення батьків. Їй соромно за них, вона не хоче, щоб їй друзі дізналися про те, що сталося. Скажіть, що можна їй порадити:

- а) попросити співчуття у близьких та рідних;
- б) подумати про те, чи не стала вона сама причиною розлучення;
- в) поговорити з дітьми, батьки яких розлучилися;
- г) намагатися не думати про те, що сталося.

Література: основна [4; 6; 12; 17; 20; 34; 46; 47];
додаткова [49; 51–57]